

Apie viską, kas svarbu – po truputį, vietoje PRATARMĖS

Miestas, tas mus valdantis ir užvaldantis daugiaveidis ir daugiakūnis sutvėrimas, gimsta, auga, plečiasi, nyksta, pralaimi ir laimi be mūsų valios ir pastangų. Savaiame, pagal mums nežinomus, protui nepavaldžius ir tik istorikų sunkiai klasifikuojamus dėsnius. Savo gimtąjį miestą mes gauname tarsi dovaną po kalėdine eglute. Ne visada tą, kurios troškome. Aiman, gimtasis miestas irgi ne visada atitinka mūsų lūkesčius. Tada kyla noras pakeisti miesto veidą. Šis noras prilygsta Don Kichoto kovai su vėjo malūnais. Dar lieka apčiuopiamai realios idealaus miesto vizijos, kuriose fantazija nevaržoma laiko, erdvės, medžiagiškumo, valdžios pótvarkių absurdo, netgi, rodos, gamtinių kliūčių – kranto ir jūros linijų kontūro bei lėkšto peizažo. Nei vienas miestas pasaulyje neturi tokių palankių duomenų kurti jo ateities vizijas kaip Klaipėda. Nei vienas miestas pasaulyje neturi tokio būrio miestų mylinčių žmonių kaip Klaipėda. Vadinas, visos prielaidos sukurti utopinį ateities miestą mūsų galioje. Ar reikia priminti, kad daugelis utopijų virsta realybe? Tad tieskime naujas gatves, alėjas ir bulvarus, statykime naujus pastatus ir šventoves, laužykime sustabarėjusias ir beviltiškai pasenusias taisykles bei nuorodas, įveikime neįveikiamą, sukurkime, ko dar nebuvo, nes vizijų Klaipėda bus mitinis sutvėrimas, prilygstantis pasaulio, sutverto per septynias dienas, sandarai. Tobulas ir primityvus, sudėtingas ir paprastas, estetiškas ir grubus, lengvas

ir sunkus, pilkas ir švytintis visa spalvų gama, keičiantis gamtinį landšaftą, keičiantis žmogiškąjį suvokimą, supratimą, inertiško mąstymo ribas, keičiantis mus. Liudijantis žmogiškojo suvokimo ribas ir galią.

Taip entuziastingai buvo kreiptasi į miestiečius dalyvauti projekte „99 Klaipėdos vizijos“. Deja, paaiškėjo, kad magiško skaičiaus, beje, graikų abėcėlėje reiškiančio AMEN, o islamo maldos karoliukų vėrinyje – 99 karoliukai, susiję su 99 gražiausiais Alacho ar pranašo Machometo vardais, surinkti nepavyko, nes Klaipėdoje yra daugiau kalbančių nei rašančių entuziastų kurti miesto vizijas. Klausimas nėra paprastas, nes jis nenoromis perša atsakymą, kad nedalyvaujantys žaidime nemyli miesto. Bet neskubėkime mesti akmenis...

Juk norint kurti ateities miestą reikia žinoti praeitį. Nebūsiu skrupulingas istorikas, kito akyje matantis krislą, o savo – nė rąsto. Nerankiosiu faktų, pseudofaktų ir išmislių, bet nesusilaikysiu nepaminėjęs ir nepacitavęs kelių dalykų, kurie, mano galva, puikiai tinka mūsų projektui.

Miestas prasidėjo nuo keturių sukryžiuotų iečių, gal todėl iki šiol neturime vietos švęsti šventes: juk keleivių terminalas ar buvusi Lenino aikštė nėra tam idealiai pritaikytos vietos? Štai patvirtinimas. Profesorius **Algimantas Miškinis** rašo:

*Nesant autentiškų duomenų, sunku pagrįstai apibūdinti 1254 m. įsteigto miesto pradinį planą. Miestas iš pat pradžių buvo formuojamas planingai, pagal stačiakampį planą, t. y. kaip ir anuomet bei vėliau buvo statoma dauguma naujų V. Europos miestų, kaip buvo kuriami miestai Ordino užgrobtose teritorijose. Tačiau statoma pagal kitų miestų analogiją Klaipėda **gerokai skyrėsi nuo jų**. Ryškiausias skirtumas – miesto centras. Nėra duomenų, kad Klaipėdoje būtų suplanuota daugeliui to meto miestų **būdinga turgaus aikštė**.*

Pagal planingai formuojamų viduramžiais Europos miestų tradicijas aikštė įrengiama centre šalia rotušės ar katedros. Klaipėdos kūrimosi metu atskiras rotušės pastatas neminimas, o katedra buvo, tačiau nėra žinių, kad prie jos galėjo būti aikštė.

Kad Klaipėdoje nebuvo numatyta aikštė, galbūt rodo jos teritoriją buvus ribotą. Tai gali liudyti, kad miestas galėjo kurtis saloje ar salose. Tačiau, matyt, pagrindinė priežastis buvo ne ta. Klaipėda vaidino labai reikšmingą **vaidmenį Ordino karinėje ekspansijoje prieš Lietuvą**. Todėl veikiausiai jai taip skubiai buvo suteiktos savivaldos teisės, o svarbiausia – karinius poreikius atitinkantis planas. Iš esmės nėra abejonių, kad Klaipėda **buvo statoma pagal romėnų miesto, išsivysčiusio iš karinės stovyklos, planą**.

Kad Klaipėdoje jos kūrimsi metu viskas buvo pajungta kariniams tikslams, rodo ir pirmųjų bažnyčių vietą salos smaigalyje, kuris galėjo turėti gynybinę reikšmę. Tai patvirtina ir draudimas statyti mūrinius pastatus, kad miestą užpuolus būtų lengva jį sudeginti.

Profesoriaus žodžius patvirtina nuolatiniai Klaipėdos pilies puldinėjimai ir net deginimai. Gerokai vėliau, XX a. tarpukariu, kai, galima sakyti, Klaipėdos problema buvo išspręsta Lietuvos naudai, kitas profesorius svajotojas **Kazys Pakštas**, norėjęs lietuvių tautai parūpinti pigių bananų, todėl kūręs planus iškelti lietuvius į Angolą ir Hondūrą (ten tiek liejasi kraujo, tad ar iki šiol būtume bent vienas likęs?), savo veikale „Baltijos jūra“ 1934 m. rašė:

Nėra Europoje antros tautos, kuri būtų tiek išstatyta nutautinimo ir svetimos kultūros užgožėjimo pavojams, kaip Lietuva, gulinti svarbiųjų Europos arterijų kryžkelėje. **Dėl jokio uosto tiek nesivaržoma, kiek dėl mūsų Klaipėdos.**

...tai Lietuvą tikty pavadinoti kraštu, **kuriame labai pavojinga gyventi silpnai tautai.**

Jeigu per dešimtį metų suradome lėšų (apie 24 mln. Lt) Klaipėdos uostui pagilinti, praplėsti ir patobulinti, tai artimiausioje ateityje turėtume